

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 6 เมษายน 2543

บริษัทที่ปรึกษาต่างชาติ

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

หนังสือพิมพ์บางฉบับรายงานข่าวในเดือนมีนาคม 2543 ว่า คณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมการปรับโครงสร้างหนี้ (คปน.) แสดงความไม่สบายใจเกี่ยวกับการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาผู้ให้บริการวิชาชีพ (Professional Services) ทั้งที่บริษัทเหล่านี้เป็นบริษัทยักษ์ใหญ่หรือเครือข่ายของบรรษัทระหว่างประเทศ และฝ่ายไทยต้องจ่ายค่าบริการในอัตราสูงยิ่ง แต่พนักงานของบริษัทเหล่านี้บางคนไม่มีความเป็นมืออาชีพ อ่อนประสบการณ์ และไม่รู้กฎหมายไทย

หนังสือพิมพ์ *The Nation* (March 10, 2000) ระบุว่า บริษัทยักษ์ใหญ่ที่ถูก ‘หมายหัว’ ได้แก่

- Deloitte Touche Tohmatsu Corporate Restructuring
- KPMG Consulting (Asia Pacific)
- Pricewaterhouse Coopers Financial Advisory Services
- Ferrier Hodgson

บริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้เกือบทั้งหมดเติบโตใหญ่จากธุรกิจการบัญชี แล้วกระจายประกอบกิจการไปสู่ธุรกิจการให้คำปรึกษา (Consultancy) ในภายหลัง ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีปรากฏมากขึ้นในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา จนถูกฟ้องร้องดำเนินคดีและต้องจ่ายเงินชดเชยความเสียหายจำนวนมาก เมื่อบริษัทการบัญชีให้การรับรองงบดุลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์บริษัทหนึ่งบริษัทใด นักลงทุนย่อมวางใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับ และตัดสินใจซื้อหลักทรัพย์ของบริษัทที่ได้รับการรับรองว่ามีฐานะการเงินอันมั่นคง ในทำนองเดียวกัน สถาบันการเงินอาจตัดสินใจจัดสรรเงินให้กู้ โดยพิจารณาฐานะการเงินจากงบดุลที่ได้รับการรับรองจากผู้ตรวจสอบบัญชี หากการณปรากฏในภายหลังว่า บริษัทจดทะเบียนดังกล่าวมิได้มีฐานะการเงินอันมั่นคง นักลงทุนผู้ซื้อหลักทรัพย์ก็ดีและสถาบันการเงินผู้จัดสรรเงินให้กู้ก็ดี ย่อมได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดของผู้ตรวจสอบบัญชี ในทำนองเดียวกัน เมื่อบริษัทผู้ตรวจสอบบัญชีให้การรับรองงบดุลของสถาบันการเงินใด ประชาชนอาจนำเงินออมฝากสถาบันการเงินนั้น หากการณปรากฏในภายหลังว่า สถาบันการเงินดังกล่าวมิได้มีฐานะการเงินอันมั่นคง ประชาชน

เจ้าของเงินฝากย่อมได้รับความเสียหาย ในกรณีเหล่านี้ ผู้เสียหายยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทผู้ตรวจสอบบัญชี และมักจะชนะคดี

ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีไม่เพียงแต่ทำให้บริษัทยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีเหล่านี้ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงเท่านั้น หากทว่ายังทำให้ฐานะการเงินง่อนแง่นอีกด้วย เนื่องจากต้องจ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายจำนวนมากนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ด้วยเหตุดังนี้ จึงมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อย 3 ด้าน ด้านหนึ่งได้แก่ การควบกิจการ (merger) ระหว่างบริษัทยักษ์ใหญ่ด้วยกันเอง เพื่อเสริมฐานะการเงินให้มั่นคง จนจำนวนบริษัทยักษ์ใหญ่ลดลงจาก Big Eight เหลือ Big Six ในปี 2532 และเหลือ Big Five ในปี 2541 ด้านที่สอง ได้แก่ การกระจายการประกอบกิจการออกจากธุรกิจการบัญชี โดยหันไปเน้นการประกอบธุรกิจการให้คำปรึกษามากขึ้น ด้านที่สาม ได้แก่ การแตกบริษัท โดยแยกธุรกิจการให้คำปรึกษาออกจากธุรกิจการบัญชี ทั้งนี้เพื่อจำกัดความรับผิดชอบทางแพ่งในยามที่ถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย

แม้ว่าบริษัทยักษ์ใหญ่ผู้ผลิต ‘บริการวิชาชีพ’ เหล่านี้จะแผ่กิ่งก้านสาขาไปสู่ประเทศและภูมิภาคต่างๆ แต่รูปแบบของการขยายตัวที่สำคัญ ก็คือ การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Alliance) กับหุ้นส่วนท้องถิ่น (local partners) โดยที่หุ้นส่วนท้องถิ่นสามารถใช้ชื่อหรือ ‘ยี่ห้อ’ ของบริษัทยักษ์ใหญ่ผู้เป็น ‘หุ้นส่วน’ ได้ ในยามที่มีผู้ขอใช้บริการ ไม่ว่าจะให้บริการการบัญชีหรือบริการการให้คำปรึกษา หากมีหุ้นส่วนท้องถิ่นในประเทศของลูกค้า หุ้นส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ให้บริการในนามของสำนักงานใหญ่ ดังนั้น ในยามตัดสินใจซื้อ ‘บริการวิชาชีพ’ จากบริษัทใด จะพิจารณาเฉพาะคุณภาพและชื่อเสียงเกียรติคุณของบริษัทนั้นเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ ต้องพิจารณาคุณภาพและชื่อเสียงเกียรติคุณของหุ้นส่วนท้องถิ่นด้วย แท้ที่จริงแล้ว คุณภาพและชื่อเสียงเกียรติคุณของหุ้นส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญยิ่งกว่าบริษัทแม่ เพราะหุ้นส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ให้บริการ โดยที่บริษัทแม่จะกำกับดูแลหรือไม่ก็ได้

ภายหลังวิกฤติการณ์การเงินเดือนกรกฎาคม 2540 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชีย กดดันให้รัฐบาลไทยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาต่างประเทศ เพื่อให้คำปรึกษาในการปฏิรูประบบสถาบันการเงินและระบบราชการ อันเป็นกระบวนการหนึ่งของ ‘การปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจ’ (Economic Policy Reform) ทั้งนี้โดยกำหนดเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งของเงินให้กู้ (Policy Conditionalities) ด้วยเหตุดังนี้ ธุรกิจการให้คำปรึกษาจึงเฟื่องฟูมีจำเพาะแต่ประเทศไทย หากแต่ครอบคลุมอาเซียนตะวันออกโดยส่วนรวม

การใช้เงินกู้ต่างประเทศในการว่าจ้างที่ปรึกษาชาวต่างประเทศย่อมสร้างภาระทางการคลัง โดยที่ภาระในรูปทรัพยากร (Resource Burden) ตกแก่ชนรุ่นหลัง บริการการให้คำปรึกษาหลายต่อหลายประเภทเป็นบริการที่ผู้ชำนาญการชาวไทยสามารถให้ได้ โดยไม่ต้องว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาต่างประเทศ ในหลายต่อหลายกรณี บริการการให้คำปรึกษาคงถึงการดำเนินงานวิจัย ซึ่งในกรณีส่วนใหญ่บริษัทที่ปรึกษาต่างประเทศมักจะทำสัญญาว่าจ้างนักวิชาการไทยอีกทอดหนึ่ง (subcontracting) การมองข้ามที่ปรึกษาและนักวิชาการชาวไทยทำให้รัฐบาลสร้างภาระการคลังและต้นทุนในรูปทรัพยากร (Resource Cost) แก่ประชาสังคมไทยมากกว่าที่ควรจะเป็น

ดังได้กล่าวแล้วว่า บริษัทที่ปรึกษาต่างชาติเหล่านี้ส่วนสำคัญมีที่มาจากบริษัทการบัญชี และการตรวจสอบบัญชีชนิดสุกเอาเผากินของบริษัทเหล่านี้สร้างความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่นมาแล้ว โดยที่การตรวจสอบบัญชีชนิดสุกเอาเผากินเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในสังคมเศรษฐกิจไทย ในปี 2541 คณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีคำสั่งลงโทษผู้ตรวจสอบบัญชีในสังกัด Deloitte Touche Tohmatsu Jaiyos Co. Ltd และ SGV – Na Thalang and Co. ในฐานะที่ย่อนยานในการตรวจสอบบัญชีธุรกิจเงินทุน อันเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งวิกฤติการณ์สถาบันการเงิน

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ไม่มียักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีบริษัทใดที่ไม่เคยถูกฟ้องร้องหรือไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จ่ายเงินชดเชยความเสียหายอันเกิดจากความหย่อนยานและความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชี กระนั้นก็ตาม เรามิอาจกล่าวสรุปได้ว่า ด้วยเหตุที่บริษัทเหล่านี้มีความเสียหายในการประกอบธุรกิจการบัญชี ดังนั้นจึงต้องมีความเสียหายในธุรกิจการให้คำปรึกษาด้วย แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การให้คำปรึกษาที่ไม่มีคุณภาพปรากฏโดยทั่วไป และบริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้เริ่มตระหนักกว่า การให้คำปรึกษาชนิดที่ก่อความเสียหายอาจเป็นต้นเหตุให้ถูกฟ้องร้องและจ่ายเงินชดเชยความเสียหายได้

Pricewaterhouse Coopers ยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีตกเป็นข่าวใหญ่ในปลายปี 2542 ในฐานะที่ตรวจสอบฐานะการเงินของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ชนิดที่ผู้คนจำนวนมากกล่าวหาว่า ‘สุกเอาเผากิน’ ในคราวนี้ ข้อหา ‘สุกเอาเผากิน’ ถูกตราไว้กับบริษัทที่ปรึกษาต่างชาติ หนังสือพิมพ์ *The Nation*, (March 10, 2000) รายงานว่า คณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมการปรับโครงสร้างหนี้ (คป.น.) ขึ้น ‘บัญชีดำ’ (Black List) บริษัทที่ปรึกษารวม 7 บริษัท ได้แก่

- Churchill Pryce Capital (Asia)
- Corporate Performance Advisors
- Dhana Siam Securities

- Advisory
- Principle Venture (Thailand)
- Siam City MB
- Thai Strategic Capital

แม้ว่า Churchill Pryce Capital (Asia) ยืนยันว่า ตนมิได้ถูกขึ้น ‘บัญชีดำ’ และ ‘บัญชีดำ’ ตามรายงานข่าวนี้หาไม่มี (*The Nation*, March 14, 2000) แต่การที่ คปน. เริ่มพูดถึงคุณภาพของบริการวิชาชีพและการขาดความเป็น ‘มืออาชีพ’ ของบรรดาบริษัทที่ปรึกษา ย่อมสะท้อนให้เห็นความไม่พึงพอใจที่มีต่อบริการของบริษัทที่ปรึกษาเหล่านี้ ไม่ว่าจะมีการขึ้น ‘บัญชีดำ’ อย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม

สังคมไทยต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศจำนวนมากในการว่าจ้างที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ นับตั้งแต่ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา ‘นิทาน’ เกี่ยวกับอวิชาหรือความไม่รู้ของที่ปรึกษาชาวต่างชาติเป็นเรื่องเล่าขานสืบทอดมาโดยไม่ขาดสาย ส่วนใหญ่ออกจากปากขุนนางข้าราชการนั่นเอง ข้อที่น่าอรรถก็คือ ในขณะที่ขุนนางไทยเยาะหยันความ ‘โง่งมเต่าตัน’ ของที่ปรึกษาชาวต่างชาติ สังคมไทยต้องรับภาระ ‘ค่าโง่’ ในการว่าจ้างที่ปรึกษาต่างชาติเหล่านั้น

ไม่มีการเสีย ‘ค่าโง่’ ครั้งใดที่สังคมไทยต้องแบกรับภาระมากไปกว่าครั้งที่นายกรัฐมนตรีชื่อชวน หลีกภัย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังชื่อ ธารินทร์ นิมมานเหมินท์